

„Közepességgel ifjakat nem lehet vonzani”

Pfeiffer Miklós pápai prelátus és kassai nagyprépost életútjáról (1887–1979)

ENIKŐ GYARMATI

„It is Not Possible to Attract Young People with Mediocrity.” The Life Path of Papal Prelate and Grand Provost of Košice Miklós Pfeiffer (1887–1979)

Keywords: Switzerland, Prochászka Circles, Košice, Kassa, Dominican Order, Hungarian minority in Slovakia

A tanulmány címéül kiválasztott mottó Pfeiffer Miklós svájci emigrációjának idején, 1952. július 1-jén került be naplófeljegyzései közé. A szerzetesi utánpótlás helyzetéről a következő gondolatokat jegyezte le ezen a napon a szerző: „Tegnap este jött egy napos rekollekció [emlékezés] növendékeink számára való megtartására G. Rywalski Paskál svájci kapucinus. Kevés pappal értettem meg magamat olyan jól, mint vele; [...]. Hosszan beszélünk a papi és mindkétnembeli szerzetesi hivatások ritkulásáról. Igazat adott nekem, hogy ennek fő oka, hogy – főleg a világi papság – nem működik sok esetben úgy, hogy az lelkes ifjakra valóban vonzó legyen. Az egyháziak részéről egész életükkel tanúságtétel kellene a valóban kisugárzó kereszténység mellett: akkor mennyiségileg és minőségileg lenne kellő utánpótlás. Közepességgel ifjakat nem lehet vonzani.”¹ Ennek a mottónak a jegyében tekintem át Pfeiffer Miklós életének állomásait.

Pfeiffer Miklós hosszú múltú, tehetős soproni családban született 1887. március 12-én (Házi 1982). 1904 tavaszán Budapesten tett érettségi vizsgát, majd ugyanennek a tanulmányi évnek a téli szemeszterében egyedüli magyar hallgatóként kezdte meg egyetemi tanulmányait a Fribourgi Egyetemen. A svájci fribourgi akadémiát 1889-ben emelték egyetemi rangra, ez az egyetem a mai napig a Domonkos rend irányítása alatt áll. Természetesen a magyar hallgatók között az egyetem teológiai kara volt a legnépszerűbb. 1898 és 1918 között a húsz év alatt felvett negyvenhárom magyar hallgatóból harminckét fő választotta a teológiai kart, heten bölcsészettudományokat hallgattak, hárman folytattak jogi tanulmányokat, és csupán egy magyar hallgató jelentkezett a természettudományi karra (Szögi 2000, 25–26. p., 74. p.). Az Egyetemi Nagykönyv bejegyzései szerint Pfeiffer 1908-ban szerzett *baccalaureatus* címet cum laude minősítéssel,

1 Magyarországi Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, Vasvár. Pfeiffer Miklós svájci naplófeljegyzései. Diarium von Dr. Vic.[arius] Pfeiffer. Orsonnens, 1952. június 16. – augusztus 22. 1–67. p. ltt: 6–7. p.

1910-ben *littentiatust* szintén cum laude minősítéssel, végül pedig első doktorátusát 1913-ban cum laude minősítéssel a doktori értekezésért, és magna cum laude minősítéssel a szóbeli vizsgáért.² Doktori értekezését a magyarországi dominikánus rend alapításának történetéről készítette el.³

1913 novemberétől püspöki levéltárosként és könyvtárosként dolgozott Kassán. 1914 augusztusában nevezték ki az erkölcs-, hit- és szociológiai tudományok rendes professzorává a Kassai Teológiai Főiskolán. Mivel a háború miatt a főiskola néhány hónapig, átmenetileg, szüneteltette az oktatást, a professzor gyakornoki munkát vállalt a Magyar Nemzeti Múzeum könyvtárában. Ennek a munkának a folyamán bízták meg 1915 nyarán első világháborús svájci anyagok gyűjtésével. Az úgynevezett tudományos gyűjtőtűt lehetővé tette számára a találkozást számos korábbi tanárával, ismerőseivel, egyházi és katonai kapcsolata révén pedig hasznos, informális úton továbbítható információkhoz juthatott a nyugati hadviselő felekről. (Gyarmati 2016, 97–107. p.). 1916 telétől a kassai székesegyház olvasókanonokja lett többek között édesanyja, Lóskay Gáborné jelentős anyagi támogatásának köszönhetően.⁴ A kanonok tagja volt még a kassai lelkészi és oktatási hivatalok felvételi bizottságának, a Szent Tamás Akadémiának, és a budapesti Magyar Történelmi Társulatnak.

1918 nyarán visszatért a Fribourgi Egyetemre, hogy megszerezze bölcséleti doktorátusát.⁵ Még 1918. március 20-án a kassai püspök közvetítésével nyújtotta be a doktori vizsga letételére vonatkozó kérelmét a Fribourgi Egyetem Bölcsészettudományi Karán. Doktori értekezésének tárgyául az okosság vizsgálatát választotta Arisztotelész és Aquinói Szent Tamás etikájában.⁶ A szóbeli vizsgára és a védésre 1918. július 20-án, egy vasárnapi napon, délelőtt 10 és 12 óra között került sor. Főtárgyként filozófiatörténetből, melléktárgyként rendszerező filozófiából és általános történelemből vizsgázott, az összértékelés szerint magna cum laude minősítéssel.⁷

2 *Le Grand Livre „Promotorum ad Grados Academicos in Facultate Theologica” d’Université de Fribourg.* A vonatkozó források megküldését Christine Fracheboud-nak (Archives de l’Université de Fribourg) köszönhetem.

3 *Die ungarische Dominikanerordensprovinz von Ihrer Gründung 1221 bis zur Tatarenverwüstung 1241–1242.* Zürich, 1913.

4 Pfeiffer Gyula, Pfeiffer Miklós édesapja fiatalon elhunyt. Édesanyja második férje Lóskay Gábor osztrák–magyar altábornagy volt. Pfeiffer Irmának, az édesanyjának születési és haláladáiról egy svájci forrásanyaghoz mellékel partecédula nyújt információkat. Az elhalálozási értesítő szerint Pfeiffer Irma Bécsben született 1864. október 12-én. Elhunyt Fribourgban 1962. március 3-án a dominikánus nővérek Szent Erzsébet Otthonában. Schweizerisches Bundesarchiv. CH–BAR E2001E#1978–84#3333. [Nr. 10.] fol. 1–17. [6. sz. melléklet]

5 *Faculté des Lettres d’Université de Fribourg. Proces-verbaux des examens de doctorat. Protokolle über die Doktorpromotionen* Bd. II. 1912–1919, 207–208. p. Ezeknek a forrásoknak a megküldéséért Veronique Amey-nek tartozom hálás köszönettel.

6 *Die Klugheit in der Ethik von Aristoteles und Thomas von Aquin.* Freiburg, St. Paulus, 1918.

7 *Proces-verbaux des examens de doctorat. Protokolle über die Doktorpromotionen* Bd. II. 1912–1919. i. m. 208. p.

A Nagy Háború után, 1918. november 7-én alakult meg az Országos Papi Tanács, amelyet száz áldozópap az alsópapság érdekvédelmére hozott létre Budapesten (Tengely 2007, 19–67. p.). November 25-én Károlyi Mihály miniszterelnökhöz intéztek emlékiratot, ebben az egyházi reformok lényegéről vallott nézeteiket közvetítették az új politikai vezetés felé. A Papi Tanács irodája december 20-án kezdte meg működését, első és egyetlen kongresszusukat 1919. január 15–16-án tartották meg. Az ekkor elfogadott program egyebek között tartalmazta a papnevelés gyökeres reformját, az alsópapság anyagi helyzetének rendezését, papi nyugdíjreformot, papi szanatóriumok, betegpénztárak létesítését, a párbér és kepe eltörlését, a szolgálati pragmatika behozatalát, külön budapesti püspökség felállítását, teljes egyházmegyei autonómiát, a kanonoki intézmény korszerű reformját, a breviárium reformját, magyar nunciatúra felállítását, keresztény lapok alapítását, a helyi káplánságok eltörlését, a papi talár kötelező viselésének egyházi szertartásokra való korlátozását és a cölibátus kérdésének megoldását.⁸ A *Világ* magánközlés alapján arról adott hírt beszámolójában, hogy az írásbeli szavazatok 53%-a a papi cölibátus eltörlésére irányult.⁹

A Papi Tanács munkájában az akkor 31 éves Pfeiffer Miklós a Kassai Egyházmegyét képviselte. A januári kongresszusukon *Az Egyház és a mai korszak* címmel tartott előadást. A kérdést kutató Tengely Adrienn kiemelte, hogy az *Egyházi Közlöny* 1919. január 19-i száma erősen megcsonkítva hozta le Pfeiffer beszédét, amelyben amerikai minták alapján az intenzív pasztoráció mellett érvelt, illetve a nép és a papság kapcsolatának elmélyítését szorgalmazta. A társadalmi kérdésekkel intenzíven foglalkozó kassai kanonok személyéhez ettől kezdve gyakran kötöttek szociáldemokrata nézeteket, szellemiséget (Tengely 2007, 57. p.). Szociális érzékenysége és humanizmusa szinte vitathatatlan volt mindazok számára, akik ismerték a háború utáni kassai barakktábor lakói számára nyújtott anyagi és lelki szolgálatait (Filep 2010, 19–25. p.).

1919. január 7-én az Országos Lelkészszövetség keretében a keresztény felekezetek lelkészi képviselői értekezletre gyűltek össze a Deák téri evangélikus iskola tanácstermében. A tanácskozást alapvetően dr. Raffay Sándor evangélikus püspök kezdeményezte, Pfeiffer Miklós az előadói tisztet töltötte be. Ezen az értekezleten határoztak arról, hogy a szövetség tárgyalásaiból kizárnak minden hitvitát, így járulnak hozzá az ország vallási békéjéhez. Fő céljuknak tekintették továbbá, hogy együttműködést hoznak létre a különböző hitvallású szervezetek között. A szervezeti keretéről is döntöttek: ügykezelésre tisztikart választanak, ügyrendet állapítanak meg. A résztvevők elképzelése azt volt, hogy majd minden felekezetet három-három lelkész képvisel.¹⁰

Pfeiffer nemzetközi kapcsolatainak és nyelvtudásának köszönhetően a katolikus egyház nemzetközi mozgalmainak is aktívan közreműködő tagjává vált. A nem hivatalos egyházszervezeti, hanem társadalmi működést kifejtő, a világi tagokat tömörítő Katolikus Akció mozgalom a 20. század elején kezdte meg a működését. 1920-ban fektették le Grazban a Nemzetközi Katolikus Akció (NKA) alapjait. Az elnök Sigismund

8 A programot leköszölte: *Magyarország*, 1919. január 17. 6. p.

9 *Világ*, 1919. január 17. 7. p.

10 Országos Lelkészszövetség. *Sárospataki Református Lapok*, 1919. január 12–19. 15. p.

Waitz innsbruck-feldkirchi püspök mellett a szervezet igazgatójává Pfeiffer Miklóst választották.¹¹ XI. Pius 1922-ben felértékelte a mozgalom törekvéseit, egyházi jogi státuszt biztosított a mozgalomnak, ami egyúttal lehetővé tette országos katolikus akciók alakulását. Az NKA éves kongresszusát 1929. augusztus 15. és 19. között Budapesten tartották. Ez mindenképpen ösztönzőleg hathatott arra, hogy három évre rá, 1932-ben Magyarországon is megalakult az országos szervezetük (Gianone 2010).

A szakszervezeti szervezkedéshez hasonló tömegmozgalom, a Katolikus Akció olyan katolikus kezdeményezés volt, amely mellőzni kívánta a politikai és ájtatossági törekvéseket. Egyfajta ernyőszervezetként értelmezték, amely átfogja a meglévő szervezeteket, elsősorban az egyesületeket és az egyházközségeket. Szervezőik figyelme kiterjedt minden társadalmi feladatra. Korabeli felfogás szerint az egyház így kívánt alkalmazkodni a megváltozott, demokratizálódó világban az új közéleti és társadalmi kihívásokhoz. Fő feladatának tekintette a társadalom visszavezetését az emberi és keresztényi szolidaritáshoz. Ebben pedig rendkívüli mértékben számítottak az alsópap-ság, a szerzetesek és a világi katolikusok cselekvő közreműködésére.¹² A kassai egyházmegyében 1939 és 1945 között Pfeiffer Miklós töltötte be az igazgatói posztot. A Katolikus Akció magyar szakosztályai között pedig évekig volt a szociális és karitatív szakosztály tanácsosa (Gianone 2010, 295., 303., 165–176. p.). A nemzetközi karitatív szervezőmunkáról Pfeiffer számos tapasztalattal rendelkezett az első világháború korából. Svájci útján ugyanis az ottani Vöröskereszt irodáját is meglátogatta, valamint részletes információkkal bírt a katolikus egyház svájci karitatív tevékenységéről (Pfeiffer 1916, 26–34. p.).

Trianon után immáron a csehszlovákiai magyar egyetemi ifjúság nevelése volt egyik alapvető elhivatottsága. A két világháború közötti Felvidéken a magyar katolikus főiskolások mozgalma szabadegyetemi előadások keretében szerveződött, és először a prágai magyar akadémikusok jogi szemináriumának szervezésében zajlott. A mozgalom szervezeti keretét a Prohászka Körök adták, amelyek elsősorban Rády Elemér (1910–1942) jogász és publicista kezdeményezésére jöttek létre. Rády szervezte be Pfeiffer Miklóst, akit a mai napig a mozgalom szellemi atyjaként tartanak számon. A Rerum Novarum tanításait követve nemzeti és szociális problémákra igyekeztek válaszokat adni. Az 1931. évi pápai szociális enciklika – a Quadragesimo Anno – helyzetelemzéséből kiindulva a nagytőkével profitgazdálkodást folytató kapitalizmus csődbe jutott, ezzel párhuzamosan hatalmas tömegek proletarizálódtak.¹³ Noha a magántulajdont

11 *Brevis conspectus operis catholici internationalis „IKA”*. Compilavit: Nicolaus Pfeiffer. Cassoviae, 1929, 16 p. Ez a rövid áttekintés az első nyolc év kongresszusainak történetét kínálja. Információt nyújt az évente egy alkalommal, általában augusztusban megrendezett esemény résztvevőiről, a tárgyalt témákról, és az előadásokról. Pfeiffer Miklós pozíciójának pontos megnevezése: Praesidens negotia gerens operis „IKA”.

12 Bangha Béla S. J., 1932. A katolikus akció problémalátása. *Magyar Kultúra*, 19. évf. 23. sz. 449–458. p.

13 XI. Pius pápa 1931. május 1-i enciklikája a Rerum Novarum negyvenedik évfordulóján látott napvilágot. A Quadragesimo Anno a tőke és a munka egyenjogúsága mellett szállt síkra. A modern keresztény társadalomtan alapelveit megfogalmazó pápai írásokról van szó.

nem utasították el, mégis azt a nézetet képviselték, hogy a közjó érdekében azt korlátozni kell, vagy valahogyan alárendelni a közjónak (Szenttamási 1988, 304–307. p.).

Elsőként a prágai Prohászka Kör alakult meg 1930. november 1-jén. Majd 1931 szeptemberében a csehszlovák püspöki kar jóváhagyta a Prohászka Körök Szövetségének alapszabályait. Ezt követően az év folyamán minden jelentős városban megalakult a helyi kör: a három egyetemi városon – Prága, Pozsony, Brünn – kívül Komáromban, Losoncon, Érsekújvárott és Kassán (Bajcsi 2015, 64–65., 68–70. p.). Fennállásuk során nyolc országos kongresszust szerveztek. Szenttamási István értékelése szerint a kongresszusok jelentősége a kitűnő találkozási lehetőségekben rejlett a Katolikus Akcióban részt vevő, a megújulást kereső szervezetek vezetői számára. A Prohászka Körök a kassai kanonokon keresztül a domonkosok kezdeményezéseibe is bekapcsolódtak. 1934 szeptemberében például cseh domonkosok rendezték a VIII. Nemzetközi Bölcseleti Kongresszust, amelynek Pfeiffer volt az egyik vitavezetője. Eszméik és tevékenységük ismertetését szolgálta az *Új Élet*, amely először Rády Elemér, 1935-től Szenttamási István, majd András Károly (1917–2004) irányítása alatt működött, és ahol Pfeiffer számos írást tett közzé.

A felvidéki magyar irodalmi élet szervezésére is számos kísérlet történt. A legfontosabb társaságok között foglalt helyet: a Masaryk Akadémia (Csehszlovákiai Magyar Tudományos, Irodalmi és Művészeti Társaság), a Szentiváni Kúria és a Csehszlovákiai Magyar Irodalmi Szövetség (Turczel 1994). Úgy tűnik, hogy a kassai kanonok inkább egy politikamentes katolikus irodalmi egyesület létrehozásában lehetett érdekelt. Ilyen próbálkozás lehetett a Potocsny József vezetése alatt számos magyar író által – köztük Mécs László, Pfeiffer Miklós és Sinkó Ferenc – tartott 1933. évi februári harmincfős alakuló ülés. Egy pozsonyi rendőr-igazgatósági jelentés szerint, amely alapján egyébként az alapítási kérelmet később elutasították, a kassai kanonokot szemelték ki ennek az újonnan alakítandó egyesületnek az elnökévé. A problémát azonban csehszlovák állampolgárságának a hiánya képezte, nem beszélve arról, hogy számos terhelő információ alapján a csehszlovák állam ellenségeként tartották számon a személyét. Turczel Lajos véleménye szerint Pfeiffer Miklós ugyan szerepet vállalt a Károlyi-kormányban, de a jelentés eltúlozta, eltorzította annak körülményeit (Turczel 1994, 91–92. p.). Pfeiffer Miklóst végül megválasztották a Csehszlovákiai Magyar Katolikus Szent Pál Irodalmi Szövetség elnökévé.

A magyar közszellem alakítását számos társaság célul tűzte ki magának. A Kazinczy Társaság bevett gyakorlat szerint tudományos vitaestek keretében adott alkalmat szociális kérdések kifejtésére. Pfeiffer ezeken a vitaesteken elsősorban a Quadragesimo Anno lényegéről és általában a nevelésről tartott előadásokat. A kisebbségi élet kérdéseit, a nacionalizmust, a magyarság és a zsidóság problémáját többnyire más előadók fejtették ki (Szeghy-Gayer 2016, 217. p.). Ami azonban a fiatalság jövőjét illette, a kisebbségi magyar közélet szereplőjeként természetesen számos vitaesten nyilvánított véleményt a nevelés terén és szociális kérdésekben. Pfeiffer Miklós személyétől azonban alapvetően állt távol az aktív politizálás. Fontos közszerplőként, a katolikus egyház szolgájaként feladatának tekintette a társadalmi kérdésekben való állásfoglalást. Új szemléletű nézetei alapján akadtak-akadnak, akik személyét bizonyos helyzetekben ellenzékiként érzékelték, interpretálták. 1938. augusztus 3-án vitathatatlanul részt vett egy politikai találkozón, Milan Hodža (1878–1944) csehszlovák miniszterelnök (1935–

1938 között) fogadásán. Húsbavágó kérdés, a csehszlovák miniszterelnök nemzetiségi törvényjavaslata is terítéken volt. A megjelent magyar közszereplők azonban bajosan képviselhetek hivatalos álláspontot, hiszen Esterházy János (1901–1957), az Egyesült Magyar Párt vezetője nem volt jelen. Azt a kívánságát juttatta el a tanácskozáson részt vevőkhöz, ha véleményt is nyilvánítanak, akkor ez lehetőség szerint legyen a párt álláspontjával való azonosulás (Simon 2010, 152. p.). Andrej Tóth a politikai lobby működése kapcsán mutatta be, hogy Jan Jiří Rückl, a Beneš 1935. évi megválasztásán dolgozó bizalmi ember a kassai kanonokot is felkereste, és meg kívánta őt nyerni a magyar keresztényszocialisták támogatásához. Arra, hogy bármilyen szerepet játszott volna Pfeiffer Miklós a politikai érdekek közvetítésében, a tanulmány nem tért ki (Tóth 2014, 1525–1526. p.).

Az első bécsi döntés után, a Felvidék egy részének Magyarországhoz való visszatérését követően az úgynevezett két magyar társadalom – a magyarországi többségi és a felvidéki kisebbségi magyarság – közötti konfliktus széles közbeszéd tárgyává vált. Szlovákiai magyar írók 1939 áprilisának elején a budapesti Pilvax kávéházban tíz pontból álló határozatot hoztak, amely tulajdonképpen a Felvidékkel kapcsolatos új magyar kormányzati politikát érintő kollektív kritikával volt egyenértékű. A Pfeiffer Miklós által is aláírt határozat követelte a megszerzett felvidéki eredmények és intézmények fenntartását, mi több, további fejlesztését, és elutasította a magyar társadalomban változatlanul továbbélő kiváltságok rendszerét. Javasolták a bevezetett közép- és felsőoktatási tandíj eltörlését, a népművelői állások helyi hivatalnokok számára való fenntartását és decentralizált kulturális központok létrehozását (Szeghy-Gayer 2016, 222. p.).

Pfeiffer *Felvidéki szellem* című írásában kiemelte, hogy a felvidéki magyarság húsz év alatt jelentős intellektuális gazdagodáson ment keresztül: demokratikusan gondolkodik, magas a toleranciaképessége, nyitott és kész mások értékeinek az elismerésére. Csehszlovákia demokratikus és szociális berendezkedését az általános választójoggal, a demokratizált közigazgatással, a szociálpolitikai törvénykezéssel és a megvalósított földreformmal nagyra értékelte, és tudatosítani kívánta, hogy ebből a felvidéki magyarság is részesült. A magyarság kisebbségi helyzete pedig megerősítette a közösség összetartozás-tudatát.¹⁴ A felvidéki közszereplők egyre gyakrabban adtak hangot azon véleményüknek, hogy az anyaország helytelenül ítéli meg a Felvidék helyzetét (Rácz 2006, 209–215. p.). A befogadó anyaország számára a felvidéki magyar kisebbség radikális volt, a hagyományos magyar társadalmi renddel szembenálló.

Az immáron kassai nagyprépost szintén nem értett egyet az úgynevezett neobarokk magyar társadalmi szemlélettel (Filep 2007, 119–122. p.). Szekfű Gyula vonatkozó nézetei élénken foglalkoztatták Pfeiffer Miklóst is. Az akkori nemzeti élet és nemzeti nevelés legnagyobb akadályaként tekintett a neobarokk szellemiségre. A fogalomban benne volt a helytelenül felfogott és túltengő egyéni és osztályöntudat, tekintélytartás, az e mögé rejtőző gőg, illetve az egyéni és csoportönzés. Ennek a szellemiségnek a fő jellemzőjeként tartotta számon az eltávolodást mindenfajta demokratikus és szociális tartalmú közbeszédétől, a közérdekelleszen megnyilvánuló atyafiságot, valamint a pro-

14 Pfeiffer Miklós: A felvidéki szellem. *Új Élet*, 1939, 8. évf. 4. sz. 219–230. p.

tekciós rendszert. Érdeemes tudatosítani azonban, hogy Pfeiffer nem kívánta a jelenséget általánosítani és az egész magyar társadalomra kivetíteni. Sokkal inkább ennek a szemléletnek és magatartásnak a társadalom-lélektani mozzanatai érdekelték, és a katolicizmus értékei mentén kívánta ezeket értelmezni.¹⁵

A Prohászka Köröknek a visszatérést követő első országos kongresszusán Pfeiffer úgy fogalmazott, hogy a magyar társadalom úri és nem úri részre való merev és anti-szociális kettéválasztása idegen a felvidéki fiatalok számára. Mindazonáltal, vagy éppen ezért, a kongresszusi beszámolójában fő feladatként ajánlotta a hazájába visszakérült felvidéki magyar ifjúságot megismertetni a magyarországi élet művelődési, gazdasági és társadalmi mozzanataival. A prohászkásokat olyan szellemi elitmozgalmaként jellemezte, amely szerint a nemzet jövője azon áll vagy bukik, mennyire sikerül a nép legszélesebb rétegeit gazdasági, társadalmi és szellemi jólétbe emelni. A Prohászka Körök tagjai számára, mivel a Quadregesimo Anno pápai körlevél gyakorlati alkalmazásától várták az égető gazdasági és társadalmi problémák megoldását, a szakmák szerinti szervezkedés, a hivatásszervezet fontos szerepet vitt. Pfeiffer azt is hangsúlyozta, hogy a kisebbségi élet mindenképpen pozitív kihatással van a népi közösség gondolatára.¹⁶

A korabeli magyar sajtóban intenzív vita bontakozott ki a népi gondolat értelmezési alternatíváiról. Két fő irányzatnak a nézetei ütköztek ebben a társadalomszemléleti eszmecserében. A népi irány a falusi magyar társadalom társadalmi, gazdasági nehézségeinek feltárására helyezte a hangsúlyt, míg a népi jelzővel szemben tartózkodó, elutasító irány az úri hagyományok ápolását részesítette előnyben. Pfeiffer felfogása a népi gondolatról egyfajta egyetemes integrációs népi fogalom volt, mely a magyarság legszélesebb rétegeit kívánta integrálni emberhez méltó életszínvonal biztosításával mind anyagi, mind szellemi téren, valamint emberi méltóságának megbecsülésével.¹⁷ A magyar nemzeti, népi gondolat az ő számára minden magyar testvéri közösségét jelentette társadalmi, vagyoni, felekezeti különbségre való tekintet nélkül. Vallási értelemben is integrált ez a gondolat, hiszen egyházi hovatartozás és egyházhűség szintén nem jelentettek szempontot. A felekezeteken átnyúló együttműködés eszméje mindig is meghatározta munkásságát. Érdeemes azonban kiemelni, hogy Pfeiffer kifejezetten nem kívánt csatlakozni semelyik népi eszmerendszerhez sem, egyértelművé tette, hogy egyfajta végletességet érzett mindkettőben. Ha belegondolunk, valódi társadalmi integráció lehetetlen kizárólagos társadalmi koncepció mellett.¹⁸

Pfeiffer számos írásában húzta alá a közösségi gondolat jelentőségét. Úgy vélte, hogy a 19. század a szélső individualizmus kora volt, az akkor érvényesülő egyéniesség

15 *Nemzetnevelésünk legnagyobb akadályja a neobarokk szellemiség.* András Károly szerkesztő beszélgetése Dr. Pfeiffer Miklós kassai kanonokkal. *Klny. az Új Élet* 1943. évi júniusi számából. Kassa, 1943. 15. p.

16 Pfeiffer Miklós: 1939. A felvidéki prohászkások kassai kongresszusáról. *Katolikus Szemle* 53. évf. 10. sz. 598–560. p. ltt: 599. p.

17 Pfeiffer Miklós: Amihez ragaszkodnunk kell! *Új Élet*, 1942, 1. évf. 8. sz. 225–227. p.

18 Pfeiffer Miklós: Tisztában vagyunk... *Új Élet*, 1942, 1. évf. 3. sz. 81. p.

azonban szélsőségessége miatt csődöt is mondott. Ha pedig ez így történt, akkor a 20. század eszménye legyen az egyéneknek a közösségekben való feloldása, a nemzeti és a vérségi összetartozás alapján. Aquinói Szent Tamás közösségről vallott gondolatai megerősítették Pfeiffert abbéli meggyőződésében, hogy a nemzeti alapon vallott közösségi gondolathoz kereszténység nélkül nem lehetett volna közelebb jutni.¹⁹ Ahhoz azonban, hogy a közösségi gondolat a gyakorlatban érvényesüljön, orvosolni kell egy súlyos társadalmi problémát, nevezetesen az új értelmiségi nemzedék gyökértelessé válását. Pfeiffer ezért kifejezetten üdvözölte azt az állami törekvést, mely több száz falusi fiatal számára biztosított támogatást az oktatásban. Rossznak tartotta a nevelésben használt szó- és fogalomkészleteket, és úgy látta, hogy a gyökértelessé válás útján változást csak úgy lehet elérni, ha gyökeresen szétválasztják, javítják, majd elkerülik az erkölcsi értékelés és a társadalmi osztályozás szó- és fogalomhasználatát.²⁰ A népi gondolat jegyében a diákjóléti kérdéssel kapcsolatban pedig aláhúzta, hogy égető szükség volna katolikus egyetemi kollégiumok létrehozására. Ezek az intézmények tagadhatatlanul alkalmasak lennének arra, hogy a legmagasabb tanulmányokat folytató fiatalok megőrizzék a néppel való együttérzés lelkületét. „Aki hosszabb időt töltött külföldön, sokat utazott és alaposan beletekinthetett különböző országok életébe, az előtt világos, hogy a népi gondolat terjedésére, erősödésére a fenti értelemben a magyar nemzeti életben sorsdöntően és életbevágóan szükség van.”²¹

1943 nyarán, a szárszói konferenciával közel azonos időben katolikus találkozóra került sor Győrött. Apor Vilmos püspök kezdeményezésére valamivel több mint húsz közeleti személy tanácskozássra gyűlt össze 1943 augusztusában a Püspökvárban. A megbeszélés egyik eredményeként döntés született a Katolikus Szociális Népmozgalom megszervezéséről, alapjainak lerakásáról (Gergely 1993). A győri konferencián egyebek között azt is mérlegelték, hogy új keresztény pártot alapítanak, ez az elképzelés akkor azonban nem valósult meg (Gergely 1987, 20., 30–31. p.) A tanácskozás meghívott egyházi személyei között volt Pfeiffer Miklós kassai kanonok, pápai prelátus is. A győri titkos találkozón képviselt nézeteinek rekonstrukciójához az 1942. évi debreceni konferencián elhangzott, a katolikus egyház és a nemzetiségek kapcsolatáról szóló előadása nyújthat – persze nem kizárólagosan – támpontokat. A történelmi Magyarország egyes területeinek visszacsatolása után kialakult helyzet értékelése fontos helyet foglalt el ugyanis ebben az előadásában. „1938 ősze óta nem egyszerűen csak más nyelven beszélő népcsoportokat kaptunk vissza, hanem teljes nemzeti, tehát saját állami öntudattal bíró nemzeteknek Magyarországhoz csatolása által nemzetki-sebbségbe került részeit. Ezt a lélektani tényt és változást nem látni: struccpolitika lenne; tehát Aquinói Szent Tamás szerint a « peccatum stultitiae »-nek, magyarul az ostobaság bűnének egy neme.” Pfeiffer véleménye szerint ezekkel az új adottságokkal számolni kell, azaz nem kellene ott folytatni, ahol 1914 és 1918 között abbahagyták.

19 Pfeiffer Miklós: Közösségi gondolat. *Új Élet*, 1942, 1. évf. 1. sz. 2–3. p.

20 Pfeiffer Miklós: Tehetségkiválasztás. *Új Élet*, 1942, 1. évf. 2. sz. 62–63. p.

21 Pfeiffer Miklós: Amihez ragaszkodnunk kell! *Új Élet*, 1942, 1. évf. 8. sz. 227. p.

Ebben az előadásában is kitért arra, miért látja a neobarokk szellemiséget a nemzetiségekkel való helyes bánásmód fontos akadályának: „Az évről-évre befolyásosabb neobarokk társadalomszemlélet a tekintélytartás örve alatt tele van olyan kasztszellemmel, lefelé megnyilvánuló egyéni, vagy társadalmi göggel, lenézéssel, lekicsinyléssel és az emberi önérzetet sértő bánásmóddal, amely a kisemberben az elnyomottság és az elkeseredés érzetét, ha pedig más nemzetiségű, a nemzeti elnyomtatás érzetét kelti. Már pedig a nemzetiségi kérdés nyolcvan százaléka a kisemberrel való helyes vagy helytelen bánásmódnak a kérdése. Utóbbi pedig végelemzésben ítélőképesség és tapintat kérdése. Egyébként a neobarokk kitermelte társadalmi gög és lenézés az erkölcsstanban elsősorban a kevélység bűnéhez, a szociális beállítottság hiányának bűnéhez sorolandó és sokszor ezen felül a « stultitia » (önhibából eredő ostobaság és korlátoltság) bűnéhez is. Egyértelműen ott rejlik a sorok között a szomorú tapasztalat, hogy az első világháború elvesztéséből fakadó állami megsemmisülés kudarcos tapasztalata sem tudott változást előidézni a nemzeti kisebbségekkel kapcsolatos magyar gondolkodásmódban. Úgy tűnik, hogy ez a lélektani állapot mára sem tűnt el, nem csupán nemzeti, hanem mindenfajta, tehát nem csak nemzetiségi, kisebbségi gondolkodás ellen generációról generációra újabb formákat ölt.”

A kulcsot a probléma megoldásához nem is elsősorban a szociális intézmények létrehozásában vélte felfedezni Pfeiffer Miklós, hanem – mint azt a kiragadott idézetek alátámasztják – a szociális szellemiségű bánásmódban. A helyes nemzetiségi és kisebbségi magatartásra a következő ajánlást fogalmazta meg: univerzális, széles integrációs alapon alkalmazandó népi szemlélet, szociális érzékenységet mutató társadalmi szemlélet, a „tűszúrások politikájának” mellőzése, pozitív lelkület és keresztényi együttérzés „nagyvonalúan egybekapcsolt érvényesítése”.²²

Pfeiffer Miklós a közösségi eszmét kora leghatalmasabb vezérgondolataként tartotta számon. Számára mint keresztény gondolkodó és kutató számára ezért kínált hálás feladatot az aquinói mester közösségről szóló tanításainak kifejtése, közvetítése.²³ 1944-ben, a háború okozta nagy válságok közepette az önzetlenség megtartásának nehézségeiről, feladatairól írt rövid, bátorító cikket. Az *Új Élet*ben ez volt az utolsó írása.²⁴ A számos világvallás által vallott egyetemes emberi érték, az önzetlenség az erkölcsiség biztos épületének felépítéséhez kínál alapot. Az univerzálisnak tekinthető felfogás szerint az önzetlenség motivációja nagyobb garancia az igazságra és az egyenlőségre, mint a jog. A közösségi intézmények jó működtetése így függhet az emberi értékek megfelelő érvényesítésétől.

A Felvidék visszakerülése Magyarországhoz Pfeiffer Miklós tevékenységi körében bővülést, gazdagodást hozott. Csárszky József (1886–1962) kassai püspök a felvidéki katolikusság legfontosabb feladataként jelölte meg az anyaországi katolicizmus életé-

22 Pfeiffer Miklós: *A katolikus Egyház és a hazai nemzetiségek*. (Elhangzott a debreceni nemzetiségi előadássorozaton 1942. augusztus 12-én.) 1943, [H. n.] 39. p.

23 Pfeiffer Miklós: *A szociális igazságosság Aquinói Szent Tamásnál*. Előadás a soproni nyári egyetemen 1943. július 17. Bp., 1943, 13. p.

24 Pfeiffer Miklós: Önzés helyett. *Új Élet*, 1944, 3. évf. 7–8. sz. 194. p.

be való bekapcsolódást.²⁵ 1939. február elején nevezte ki Pfeiffert az Actio Catholica kassai egyházmegyei igazgatójának.²⁶ 1944-re az egyházmegyei zsinati vizsgálóbizottság tagjából elnökké lépett elő, továbbra is egyike volt az egyházi szentszék bírának, betöltötte az egyházmegyei főtanfelügyelői tisztséget, majd püspöki helynöke lett az elűzött Madarász István püspöknek.²⁷ Pfeiffer személyét azonban ugyanúgy támadások érték, mint Madarász Istvánt, az általuk kinyilvánított keresztényi toleranciát gyakran interpretálták szlovákbarátságként, valamint nézeteiket akadálynak vélték az oktatás útján történő magyarosítás politikájában (Simon 2014, 146–147. p.).

A második világháború elvesztése Magyarország részéről a Felvidék magyar lakossága számára két alternatívát kínált: ragaszkodnak a magyarságukhoz, vagy lemondanak nemzeti jogaikról. Az 1945-től érvénybe léptetett Beneš-dekrétumok személyi és vagyoni jogfosztottságra ítélték az identitásához ragaszkodó magyarságot (Szarka 2007, 20–27. p.). Pfeiffer Miklós ilyen körülmények között Csehszlovákia elhagyására határozta el magát. 1947. december 9-én távozott Kassáról, és 1948. február 14-ig a Prágai Apostoli Nunciatúra vendége volt. Majd ezen a napon a Vatikán útlevelével, a Swissair fedélzetén érkezett meg Svájcba, Zürich–Dübendorf repülőtérére. Emigrációjának ezen részleteiről, valamint Svájcban töltött első éveinek tevékenységéről a svájci külügyminisztériumnál 1962-ban indított jogsegélykérelem kapcsán folytatott levelezésből szerezhető információ.²⁸ Az itt leírtak szerint 1948 és 1952 között a Romont melletti Orsonnensban található Szent Mária Nevelőintézet intézeti lelkipásztora volt. Ezt követően két éven keresztül töltötte be ugyanezt az állást a Fribourg mellett fekvő Villars-les-Joncs-ban található Institut du bon Pasteur intézetben. Svájci állampolgárságának megszerzéséig – 1955. november 9-ig – nem hagyta el Svájcot, leszámítva egy három hónapos római látogatást és rövid külföldi utakat.²⁹ A politikától – különösen a hazaitól – azonban továbbra is távol tartotta magát. Jól illusztrálhatja ezt, hogy amikor Endrédy Vendel (1895–1981) zirci apát 1948

25 Csárszky a kassai, rozsnyói és szatmári egyházmegyék apostoli kormányzója volt 1938 és 1945 között.

26 A visszacsatolt kassai egyházmegye bekapcsolódik a magyar Actio Catholicá-ba. *Pesti Napló*, 1939. február 9. 12. p.

27 *Magyarország Tiszti cím- és névtára*, 1944, 51. évf. 606–607. p.

28 Ennek a jogsegélykérelemnek a tárgya egy pénzügyi befektetési értékpapír visszaszerzése volt, melyet a második világháború végén a megszálló szovjet csapatok egyik tisztje lopott el a Magyar Nemzeti Bank állományából. A Svájci Államszövetség felvállalta az akkor már svájci állampolgár Pfeiffer Miklós ezen jogigényének képviseletét, és hosszú évek után, számos jogi eljárást követően sikerült a befektetés értékének részbeni visszaszerzése. Volt Pfeiffer Miklósnak egy zágrábi ingatlana is, amelyet a jugoszláv államosításkor veszített el. Ezt a jogsegélykérelmét azonban hivatkozással arra, hogy az államosítás idején még nem volt svájci állampolgár, elutasították. Más magyarok hasonló igényű jogsérelmei szintén alátámasztják, hogy a Svájcba emigrált magyarok jugoszláv államosítás által elvesztett vagyonának visszaszerzésekor Svájc tartózkodott a jogsegély nyújtásától.

29 Schweizerisches Bundesarchiv CH–BAR E2001E#1978/84#3333. [Nr. 19.] fol. 1–2. Pfeiffer Miklós levele az Eidgenössisches Politisches Departement, Bern részére Fribourg, 1965. január 19.

októberében egy svájci úton járt, többek között találkozott Pfeiffer Miklóssal is, politikáról azonban nem esett szó közöttük, legalábbis a nyilvánosság számára ezek nem ismertek (Cúthné 2010, 171. p.).

Svájci emigrációjának feldolgozásához további adalékokat nyújthatnak a bevezetésben már idézett, vasvári domonkos gyűjteményben őrzött, még feltáratlan naplói. Az első naplók egyikéből, 1952. év nyaráról megtudható egyebek között, hogy tervezték egy magyar gimnázium létrehozását Fribourgban magyar szerzetesrendek – kegyesrendi, domonkos, piarista – közös összefogásával.³⁰ Pfeiffer Miklósnak gondja volt zürichi magyar gyerekek nyelvi gondozásának megszervezésére is.³¹ Támogatta és svájci átmeneti munkához juttatta a Csehszlovákiából elmenekülő honfitársait. Megörökítette például, hogyan segítette a kassai prohászok körének egyik legbuzgóbb tagjaként számon tartott dr. Orosz Mártának, aki ausztriai gimnáziumi tanítást követően és Ausztráliába való emigrációja előtt Svájcban Pfeiffer gondoskodását és támogatását élvezte.³²

A svájci püspöki kar támogatásával 1956-ban Pfeiffer Miklós a svájci magyar misszió igazgatója lett. A Szentszék megbízásából már korábban a Svájcban élő magyarok lelki szolgálatába állt. Genf, Lausanne, Fribourg templomaiban havonta tartott istentiszteletet a magyar közösség számára. Pfeiffer Miklós utódait később már a svájci püspöki konferencia nevezte ki (Mehrlé 1993). Magyar missziót szerveztek St. Gallen, Zürich, Basel, Luzern, Bern és Lausanne-Genf központokkal. Fribourgban azonban, ahonnan ezt a tevékenységet irányította, sohasem jött létre magyar misszió. A svájci misszió területén körülbelül ezernégyszáz magyar katolikus élt, tizennégy magyar pap vett részt lelképásztori ellátásukban. 1966. október 23-án Pfeiffer Miklós celebrálta az 1956. évi forradalom tizedik évfordulójának emlékére a Ticinói Magyar Egyesület szervezésében tartott misét (Saáry 2012).

A papi ellátás megszervezésének nehéz feladatai az igazgatóra hárultak. Pfeiffer Miklós unokaöccse, Ikvay László (1911–1976) a Katolikus Ifjűmunkások Országos Egyesületének főtitkára 1969-től Svájcban segítette nagybátyját az emigráns magyarok lelki gondozásában. Rövid ideig, 1971 szeptembere és 1972 tavasza között Ikvay volt Mindszenty bíboros személyi titkára Bécsben (Hollai). Rába Lukács pálos szerzetest 1962 tavaszán hívta át Amerikából Svájcba, mivel az ország francia nyelvterületén nem volt elég magyar pap.³³ Rába hosszú ideig, 1962 és 1994 között Lausanne-Genf területén végezte a magyar szolgálatot, 1994-ben tért vissza Magyarországra, ahol 1996-ban hunyt el. Pfeiffer Miklós 1969-ig állt a svájci magyar misszió élén. Őt követte Vecsey Lajos (1905–1998) 1969 és 1977 között, majd Mehrlé Tamás (1912–2002) 1977 és 2002 között (Miklósházy 2012).

30 Magyarországi Domonkos Rendtörténeti Gyűjtemény, Vasvár. Pfeiffer Miklós naplófeljegyzései. Diarium 1952. június 16 – augusztus 22. Bejegyzés: 1952. június 27. péntek. 5. p.

31 Bejegyzés: 1952. július 3. csütörtök. Uo. 10. p.

32 Bejegyzés: 1952. július 3. csütörtök. Uo. 11. p.

33 A Sziklakápolnában kezdődött. Rába Lukács pálos szerzetes emlékezik. *Új Ember*, 1992. július 26.

Pfeiffer Miklós az emigrációban is sokat szerkesztett és írt. Felelős szerkesztője volt a *Hiszek* című kéthavi lapnak, a Svájci Magyar Katolikus Karitasz (1961-től Misszió) időszakos értesítőjének, amelyet 1958-tól 1969-ig adtak ki Luzernben. Később ez a lap beolvadt a Münchenben kiadott *Életünkbe*. Változatlanul nyitott szemmel szemlélte kora társadalmi kihívásait. Elmélkedett a munkásság ateizmusának okairól,³⁴ az 1968. évi diáklázadások kapcsán a generációs ellentétek kezeléséről foglalt állást³⁵ – általában könyvismertetések keretében. És legfőképpen kitartóan dolgozott az egyetemes kereszténység ökumenikus szándékainak nemzeti szinten való közvetítésén. A reformáció 450. évfordulójának évében, 1967. január 5–6-án Vízkereszt alkalmából a Római Katolikus Magyar Főlelkészek Európai Konferenciája és a Külföldön élő Magyar Evangélikus Lelkészek Munkaközössége megbeszéléseket tartott Stuttgartban. A magyar egyházak életében ez volt az első közös gondolkodás az egységkeresés hitbeli alapjairól, konkrét közös ökumenikus feladatokról. A II. vatikáni zsinat példája alapján elő kívánták segíteni a közös istentiszteletek tartását. Az ekkor kiadott magyar ökumenikus nyilatkozatot hatan írták alá, közöttük Pfeiffer Miklós mint svájci magyar főlelkész.³⁶

Renderkívül közel hozzák személyiségét 1952. augusztus 8-án pénteken kelt naplóbejegyzései: „Munka- és időbeosztásom: a) idejében lefeküdni, hogy kb. 6 és fél óráig legyen az alvásra, b) délelőtt (kivételesen délután) 2–1 ½ óra összefüggő alkotó munkára, c) ez az alkotó munka felváltva (tehát egyik napon egyik, másik napon másik) a) hosszú, b) rövid lejáratú alkalmi munka, d) mielőtt egy munkát kezdek, az előzőt teljesen befejezni, e) Arisztotelészre és Szent Tamásra támaszkodni, de nem kicsinyesen mankó módjára, f) munkám értékesítése lehetőleg több nyelven (magyar, német, francia, latin, esetleg még más is), g) állandó idegfeszültséget és időpocsékolást egyformán kerülni (Haste nie, doch rast' auch nie, dann hast Du nie Neurasthenie.)³⁷

Pfeiffer Miklós 1979. március 21-én hunyt el Fribourgban, ahol a domonkosok fehér ruhájában temették el. Sinkó Ferenc hagyatékában található egy Pfeiffer Miklósról készített életrajzi vázlat. Ebben a megemlékező igényű írásban az 1929–1930-ban létrejött csehszlovákiai Prohászka Körök szervezőjének egyéniségét, életútját a következőképpen értékelte a szerző: „Szóban és írásban hirdetett elvei és tanításai nemcsak a Prohászka mozgalom fejlődésére hatottak alapvető és meghatározó módon, hanem az egész kisebbségi magyar társadalom életére is: vallási, politikai, nemzeti különbségek leküzdését, a társadalmi összefogást készítették elő. A kisebbségi magyar közvélemény fejlődése azzal biztatott, hogy a megosztott konglomerátum szilárd, önálló életet élni tudó közösségé alakult. A hitlerizmus által felidézett vihar azonban véget vetett ennek a folyamatnak. 1938-ban a felvidéki magyarság zöme visszakerült a nemzet fő

34 Pfeiffer Miklós: Egy francia munkás-papi regény margójára. *Katolikus Szemle*, 1953, 5. évf. 2. sz. 17–20. p.

35 Pfeiffer Miklós: Forradalmasított ifjúság. *Katolikus Szemle*, 1970, 22. évf. 4. sz. 364–366. p.

36 Magyar ökumenikus nyilatkozat. A külföldi magyar római katolikus és evangélikus ökumenikus bizottság közös nyilatkozata. *Katolikus Szemle*, 1967, 19. évf. 1. sz. 78–81. p.

37 Naplóbejegyzés 1952. augusztus 8. 49–50. p. Érdemes kiemelni, hogy a naplóbejegyzések négy nyelven, mondhatjuk úgy, hogy keletkezésük nyelvén (magyarul, németül, franciául és latinul) kerültek beírásra.

törzséhez. Az ezután következő néhány esztendőben Pfeiffer Miklós 1943 óta mint kassai nagyrépost új területen folytatta munkáját: az egész magyar társadalom felé igyekezett közvetíteni a kisebbségi magyar élet tanulságait, hirdetni a magyar társadalmi reformok és a szlovák–magyar megbékélés fontosságát. Ezt a minden eddiginél fontosabb célkitűzését se tudta valóra váltani. A második világháború után győzedelmesen visszakerülő Beneš lehetetlenné tette, hogy Kassán újabb kísérletbe fogjon. Azt remélve, hogy Svájcban eredményesebben tud új küzdelmet kezdeni a szociális katolicizmus eszméiért, Fribourgba menekült. A svájci magyarok lelkipásztora lett. Messzemenő terveit azonban nem valósíthatta meg: nem volt hozzá elegendő számban partnere se a magyar emigrációban, se az európai egyházakban – beleértve azokba a Vatikánt is.”³⁸

Irodalom

- Bajcsi Ildikó 2015. A Prohászka Ottokár Körök Szövetsége az első Csehszlovák Köztársaságban. Generációs önszerveződés a keresztényszocialista ideológia jegyében. *Fórum Társadalomtudományi Szemle*, 17. évf. 4. sz. 61–86. p.
- Cúthné Gyóni Eszter 2010. Endrédy Vendel zirci apát fogságának története. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 22. évf. 1–2. sz. 171. p.
- Filep Tamás Gusztáv 2007. A „felvidéki szellem”-ről és utóéletéről. (Közelítések). *Limes*, 20. évf. 2. sz. 109–132. p.
- Filep Tamás Gusztáv 2012–2013. A kerékpáros kanonok meg a diákja. Pfeiffer Miklós és Rákos Péter kapcsolatának hátteréhez. *Bohemia* (Bp.), 2012. április – 2013. május. 19–25. p.
- Gergely Jenő 1987. A magyarországi katolikus egyház és a fasizmus. (Különös tekintettel az 1930-as évektől 1944-ig.) *Századok*, 121. évf. 1. sz. 3–48. p.
- Gergely Jenő 1993. Szárszó és a katolicizmus 1943. *Honismeret*, 21. évf. 4. sz. 7–15. p.
- Gianone András 2010. *Az Actio Catholica története Magyarországon 1932–1948*. Budapest, ELTE BTK PhD-disszertáció.
- Gyarmati Enikő 2016. Pfeiffer Miklós svájci tudományos gyűjtőútja a Nagy Háború második évében. In Hajdú Anikó (szerk.): *Multietnikus világok Közép-Európában 1867–1944*. Nyitra, Téka Társulás, 97–107. p.
- Házi Jenő 1982. *Soproni polgár-családok 1535–1848. I–II*. Budapest, Akadémiai Kiadó.
- Hollai Ferenc: *Ki volt Ikvay László?* Piliscsaba, Pázmány Péter Elektronikus Könyvtár 68. www.ppek.hu/konyvek/Hollai_Ferenc_Ki_volt_Ikvay_Laszlo
- Mehrle, Thomas 1993. Die Ungarn-Seelsorge in der Schweiz. *Schweizerische Kirchenzeitung* 161. évf. 42. sz. 578–579. p.
- Miklósházy Attila SJ. 2012. Az emigráns R. K. Magyar Egyházközösségek vázlatos története Svájcban. *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 24. évf. 3–4. sz. 199–202. p.
- Pfeiffer Miklós 1916. *Svájc a háború alatt. Úti benyomások 1915. nyaráról*. Budapest, Klny. a Felvidéki Újság 1916. évi 36–46. számából. 42. p.
- Rác Kálmán 2006. A két világháború közötti felvidéki katolikus magyarság vezetői sorsproblémáinkról. In Pritz Pál (szerk.): *Magyar külpolitikai gondolkodás a 20. században*. Budapest, 197–220. p.

38 Sinkó Ferenc hagyatéka: Pfeiffer Miklós. Magyar Tudományos Akadémia Kézirattára Ms 2681/56 1-2. fol.

- Saáry Éva, 2012. *A Ticinói Magyar Egyesület története 1975–2010*. Lugano.
- Simon Attila 2010. *Egy rövid esztendő krónikája. A szlovákiai magyarok 1938-ban*. Somorja.
- Simon Attila 2014. *Magyar idők a Felvidéken (1938–1945). Az első bécsi döntés és következményei*. Budapest.
- Szarka László 2007. A csehszlovákiai magyar kisebbség felszámolását célzó dekrétumok és rendeletek. In Popély Árpád–Šutaj, Štefan–Szarka László (szerk.): *Beneš-dekrétumok és a magyar kérdés 1945–1948. Történeti háttér, dokumentumok és jogszabályok*. Máriabesenyő–Gödöllő, 7–33. p.
- Szeghy-Gayer Veronika 2016. *Felvidékből Szlovenszkó. Magyar értelmiségi útkeresések Eperjesen és Kassán a két világháború között*. H. n. [Budapest], 213 p.
- Szenttamási István 1988. Magyar katolikusok Csehszlovákiában. Reform-mozgalmak a két világháború között (1918–1938). *Katolikus Szemle*, 40. évf. 4. sz. 297–311. p.
- Szögi László 2000. *Magyarországi diákok svájci és hollandiai egyetemeken 1789–1919*. (Magyarországi diákok egyetemjárása az újkorban 3). Budapest,
- Tengely Adrienn 2007. A Papi Tanács (1918–1919). *Magyar Egyháztörténeti Vázlatok*, 19. évf. 3–4. sz. 19–67. p.
- Tóth, Andrej 2014. Magyar kisebbségi politikai pártok Csehszlovákiában és az 1935. évi elnökválasztás. *Századok*, 148. évf. 6. sz. 1517–1558. p.
- Turczel Lajos 1994. Magyar írószervezkedési kísérletek az első Csehszlovákiában. *Irodalmi Szemle*, 37. évf. 9. sz. 87–95. p.

ENIKŐ GYARMATI

„IT IS NOT POSSIBLE TO ATTRACT YOUNG PEOPLE WITH MEDIOCRITY.” THE LIFE PATH OF PAPAL PRELATE AND GRAND PROVOST OF KOŠICE MIKLÓS PFEIFFER (1887–1979)

Canon of Košice Miklós Pfeiffer was a well-known and recognized public figure of Hungarians in Upper Hungary who after World War I found themselves in a minority position. The stages of his life were divided among three countries. He grew up in the Austro–Hungarian Monarchy and was ordained as mass-priest in 1909. He devoted the acme of his career to pastoral care of Hungarian inhabitants in the interwar Czechoslovakia, he first of all dedicated his efforts to education of university students. At the age of nearly sixty he had no choice but to immigrate to Switzerland. However, it maybe was a mitigation for him that he returned back to the scene of his university studies. This bibliographic summary outlines the stations of Miklós Pfeiffer’s life and career, endeavouring to be as complete as possible.